

вітчизняному ґрунті втрачали свій реальний зміст, і це значною мірою призвело до ідеалізації роботи державних механізмів, до намагання підпорядкувати правосуддя, спираючись на традиції радянського режиму.

Правильні по суті принципи верховенства права, торжества закону, судового контролю за всіма сферами правовідносин у суспільстві необхідно було послідовно втілювати в законодавстві про судову владу з метою досягнення справедливості як природного наслідку її діяльності. На практиці ж відбулась абсолютизація форм діяльності суду та робилися зусилля для гарантування їх інституційної непорушності, що призводить до підміни змісту і мети судочинства на процедурні форми судової діяльності, що особливо характерно для процесуальних галузей законодавства, норми яких «багато в чому суперечать інтересам захисту основних прав і свобод людини». Внаслідок розриву між загальними положеннями й організаційними засадами судової системи, її окремими ланками та їх інстанційною компетенцією значення окремих процесуальних інститутів зводиться до рівня формальних церемоній. Усі ці чинники негативно позначились на діяльності судової влади загалом.

Підбиваючи підсумки зробленого у цій сфері, доводиться, на жаль, визнати, що у розв'язанні проблем реформування судової системи домінує формальний підхід. На перше місце висувається проблема структури судових установ, а мета правосуддя враховується лише настільки, наскільки це є сумісним з інтересами суб'єктів реформаторського процесу.

Шляхи реформування

Конституційна реформа судової влади

Ситуація, що склалася у сфері правосуддя, свідчить про те, що конституційна реформа стосується і цієї сфери. Зміни, внесені 2004 р. до Конституції України, майже не торкнулися судової влади. Однак це не означає, що конституційне законодавство у цій сфері не потребує вдосконалення. Більшість фахівців і науковців вважають, що необхідним етапом судово-правової реформи в Україні має бути внесення змін до Конституції України. Пропонується, зокрема, визначити і закріпити в Основному Законі поняття «судова система» та принципи її побудови, що відповідають стандартам і традиціям європейських країн.

Також ідеться про внесення змін до статті 93 Конституції України з метою повернення Верховному Суду України права законодавчої ініціативи. При цьому нагадують, що під час попереднього конституційного процесу Верховний Суд України цілком свідомо був вилучений з числа суб'єктів законодавчої ініціативи, для того щоб забезпечити реальну дію принципу поділу влади на три гілки і усунути передумови для звинувачення судової влади у втручанні в законотворчість. Проте дискусійність цієї точки зору стає очевидною. Нині суддівський корпус усунуто від

участі в реформуванні судової влади, що негативно впливає на його якість.

Не менш важливим є закріплення в Конституції України додаткових гарантій незалежності суддів. Доцільно передбачити повноваження судової влади призначати та обирати суддів на адміністративні посади. Крім того, слід врегулювати порядок звільнення суддів Конституційного Суду України.

Під час внесення змін до Конституції України і доопрацювання законів, пов'язаних зі статусом суддів, був вилучений інститут дисциплінарної відповідальності суддів Конституційного Суду України. У результаті до судді, який порушив присягу, застосовується ст. 126 Конституції України, яка вимагає його звільнення органом, що його обрав або призначив. Хоча більш правильним був би підхід встановлення фактів порушення закону за допомогою спеціалізованих професійних органів, наприклад Вищої ради юстиції або спеціально створених.

З аналізу змісту п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції, згідно з яким однією із засад судочинства є забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом, впливає необхідність побудови трьох ланок судової системи. Базовим є рішення суду першої інстанції, далі послідовно можуть відбуватись апеляційне та касаційне провадження. Однак у межах спеціалізованих юрисдикцій нині маємо чотири ланки судових органів. Це породжує парадокси, наприклад, коли одне підприємство відсуджує в іншого гроші, така суперечка може пройти чотири судових інстанцій. Водночас для позбавлення людини свободи на 15 років досить трьох, а довічно — і двох судових інстанцій. Постають закономірні запитання: на рівні якої інстанції мають бути ці ланки? Як їхні фактичні функції співвідносяться з Конституцією? Чи вичерпно відображає їхня сукупність зміст поняття «судова влада»?

Ще однією досить спірною пропозицією, що потребує внесення змін у Конституцію, є перехід до обрання суддів, по-перше, на визначений термін, і, по-друге, громадянами. Такий крок дозволить зменшити політичну заангажованість суддів і змусити їх сумлінніше виконувати свої обов'язки. В той же час самі судді оцінюють таке положення як спробу скасування гарантій своєї незалежності та захищеності.

Призначення суддів на адміністративні посади

Однією з важливих передумов становлення незалежного суду є розв'язання проблеми обрання (призначення) керівників судових установ, тобто призначення суддів на адміністративні посади. Адже саме за допомогою призначення на адміністративні посади та звільнення з них, розв'язання питань службового зростання суддів можна істотно впливати на судову діяльність.

За нинішніх умов суддя на адміністративній посаді може впливати